

نوع مقاله: پژوهشی

دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۰۶/۰۵

پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۰۴/۱۶

صفحات: ۶۳-۸۰

10.29252/mmi.10.24.63

مقایسه روش‌های ایجاد محرمیت در مسکن سنتی و معاصر نمونه

مطالعاتی: شهر شیراز

علی اکبر حیدری* ملیحه تقی‌پور**

چکیده

معماری ایرانی، دارای مفاهیمی است که بر اساس فرهنگ، عقاید و اندیشه‌های ایرانی-اسلامی شکل گرفته است. یکی از این مفاهیم که بر الگوی زندگی ایرانیان بسیار تأثیرگذار بوده، مفهوم محرمیت است. نمود این مسئله در دوران مختلف قبل و بعد از اسلام و به روش‌های متنوعی، در آثار معماری بالأخص بناهای مسکونی قابل رؤیت است. با این حال و با توجه به پیشینه این موضوع در فرهنگ زندگی ایرانی، به نظر می‌رسد تجلی این مفهوم در الگوهای مسکن معاصر، متفاوت از مواردی باشد که در الگوهای سنتی رایج بوده است. این موضوع تا حد زیادی متأثر از تفاوت در نظام معماری این دو الگو و نیز تغییر در شیوه زندگی مردم در دوران معاصر در مقایسه با گذشته است. با این توضیح، پژوهش حاضر قصد دارد که با تحلیل ساختار فضایی در معماری مسکن سنتی و الگوی آپارتمانی به‌عنوان رایج‌ترین الگوی مسکن در دوران معاصر، به تحلیل ابعاد مختلف نمودپذیری مفهوم محرمیت در این دو شیوه پردازد. بر همین اساس، با انتخاب سه خانه با الگوی سنتی در بافت تاریخی شیراز و سه خانه آپارتمانی در بافت جدید شهر صدرا به‌عنوان الگوی معاصر و تحلیل سازمان فضایی آنها، به بررسی مفهوم محرمیت در آنها پرداخته است. در این پژوهش، پس از استخراج شاخص‌های تحلیل بر اساس ادبیات، با استفاده از ماتریس‌های دو-دویی، هر کدام از شاخص‌ها به تفکیک مورد تحلیل قرار گرفته و نتایج در قالب تحلیل تطبیقی ارائه شدند. در نهایت، نتایج تحقیق نشان داده که محرمیت و شاخص‌های مرتبط با آن در خانه‌های سنتی نمود بیشتری داشته و از اصول جدانشدنی آن به شمار می‌روند. این در حالی است که در خانه‌های معاصر به دلیل تغییراتی که در نظام پیکره‌بندی خانه‌ها صورت گرفته، بعد محرمیت کم‌رنگ‌تر شده است و با محدود کردن دسترسی فیزیکی به فضاها، بر شکل‌گیری خلوت، تأکید بیشتری صورت می‌گیرد.

کلیدواژه‌ها: محرمیت، حریم، مسکن سنتی، مسکن معاصر، شیراز

مقدمه

فضاهای معماری و شهری، پدیده‌هایی کالبدی هستند که بسیاری از خصوصیات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی یک جامعه را بازتاب می‌دهند (سلطانزاده، ۱۳۷۶: ۷۹). جوامع مختلف، وجوه متفاوتی از فرهنگ، اقتصاد و هنجارهای اجتماعی را در رفتارهای محیطی خود نشان می‌دهند که این مؤلفه‌ها بر طراحی سکونتگاه‌های انسانی آنها تأثیرگذار بوده و بیانگر شناسه فرهنگی آن جوامع به شمار می‌روند (Othman et al, 2014). در همین ارتباط، معماری سنتی ایران نیز سرشار از مفاهیمی است که بر اساس فرهنگ، عقاید و اندیشه‌های اسلامی- ایرانی شکل گرفته و به اشکال مختلفی در این معماری تجلی یافته است. یکی از این مفاهیم که با ریشه گرفتن از فرهنگ و باورهای دینی پا به عرصه معماری ایران نهاده، اصل محرمیت است. محرمیت، یکی از مهم‌ترین اصولی است که در معماری سنتی ایران مورد توجه قرار گرفته و به بهترین وجه در تمامی اینیه از بناهای عظیم و بزرگ جمعی تا فضاهای کوچک خصوصی و مسکونی به کار گرفته شده است.

مفهوم محرمیت در معماری، به معنای کالبد دادن به فضا به گونه‌ای است که دارای حریم از دو بعد کالبدی و معنایی باشد. حریم داشتن در حوزه کالبد معماری، بیشتر متمرکز بر اصولی است که امنیت فضا را تشکیل می‌دهند و در حیطه معنایی، ویژگی‌هایی است که حرمت و ارزش را برای فضای معماری به ارمغان آورده و باعث ایجاد حریم در فضا می‌شوند (مهدوی‌نژاد و مشایخی، ۱۳۸۹: ۶۵). بنابراین، محرمیت ابزاری است که هم از حیث کالبدی و هم از حیث معنایی، باعث ایجاد آرامش برای ساکنین در خانه شده و خود تحت تأثیر عوامل مختلف و با روش‌های متفاوتی به وجود می‌آید.

مفهوم محرمیت در مسکن سنتی ایران، به اشکال مختلفی تجلی یافته که از جمله رایج‌ترین این تکنیک‌ها، درون‌گرا ساختن بناها و نیز تفکیک عرصه‌های عمومی از خصوصی در این خانه‌ها است (پیوسته‌گر و دیگران، ۱۳۹۶). اما این در حالی است که در الگوهای معاصر به‌ویژه در خانه‌های آپارتمانی که امروزه به‌عنوان غالب مسکن شهری شناخته می‌شوند، مفهوم محرمیت تا حد زیادی تحت تأثیر نظام ساخت، تغییر یافته و بیشتر با عنوان خلوت و فضای شخصی از آن یاد می‌شود. بنابراین می‌توان چنین ادعا نمود که تجلی مفهوم محرمیت در الگوهای سنتی و الگوهای معاصر خانه‌ها در ایران، به واسطه تفاوت در

نظام پیکره‌بندی آنها، تفاوت‌هایی با یکدیگر دارند که این موضوع به‌عنوان مبنای تحقیق در مقاله حاضر آمده است. بر همین اساس و با این توضیح، پژوهش حاضر در پی پاسخ به سؤالات زیر انجام شده است:

- عوامل مؤثر بر ایجاد محرمیت در معماری مسکن سنتی و معاصر شهر شیراز، چه تفاوت‌هایی با یکدیگر دارند؟
- الگوی محرمیت در معماری سنتی چگونه نمود دارد و این موضوع در خانه‌های معاصر به چه شکل نمود یافته است؟

پیشینه پژوهش

تا کنون پژوهش‌های متعددی در ارتباط با موضوع محرمیت ارائه شده‌اند. بخش زیادی از این مقالات، موضوع محرمیت را به شیوه توصیفی مورد بررسی قرار داده و با معرفی نمودهای مختلف آن در کاربری‌های مختلف به‌ویژه خانه، شیوه‌های متنوعی که به منظور به وجود آوردن این مفهوم در این گونه معماری‌ها به کار گرفته شده را نشان داده‌اند (سیفیان و محمودی، ۱۳۸۶؛ عشرتی و دیگران، ۱۳۹۵؛ علیزاده و دیگران، ۱۳۹۳؛ مومنی و ناصری، ۱۳۹۴؛ علی‌الحسابی و قربانی، ۱۳۹۳). اما تعداد محدودتری از این مقالات، به ارائه روش‌هایی در تحلیل مفهوم محرمیت در الگوی خانه‌های سنتی پرداخته‌اند که از جمله آنها می‌توان به هاشم‌نژاد و دیگران، ۱۳۹۴؛ اخوت، ۱۳۹۲ و حیدری و دیگران، ۱۳۹۷ اشاره نمود. در این مقالات، هاشم‌نژاد و دیگران (۱۳۹۴)، موضوع کیفیت بازشوها در ایجاد محرمیت در مجموعه مسکونی معاصر شوستر نورا مورد بررسی قرار داده و در آن با استفاده از روش‌های آماری، به تحلیل این موضوع پرداخته‌اند. اخوت (۱۳۹۲)، تطبیق ابعاد حریم در الگوهای مسکن سنتی و معاصر را بررسی کرده که در این مقاله با ابداع روشی به نام BDSR، این موضوع تحلیل شده است. حیدری و دیگران (۱۳۹۷) نیز حریم بصری در خانه‌های سنتی بر اساس نسبت توده به فضا را مقایسه نموده و همچنین با استفاده از نرم‌افزار Depthmap، به تحلیل بصری الگوهای مختلف معماری سنتی با استفاده از قابلیت مخروط دید پرداخته‌اند.

علاوه بر موارد مذکور، پژوهش‌هایی نیز موضوع محرمیت را به صورت موردی و در نمونه‌های مختلف معماری و شهرسازی مورد بررسی قرار داده که در آنها با توجه به نوع تعریفی که از مسئله محرمیت در کالبد فضا ارائه نموده‌اند، می‌توان شاخص‌هایی را به‌عنوان عوامل تأثیرگذار در این خصوص استخراج نمود. تعدادی از این پژوهش‌ها، در جدول ۱ ارائه شده‌اند.

مفهوم محرمیت در مسکن سنتی و معاصر

واژه محرمیت، برگرفته از مفهوم حرم به معنای پیرامون، مرز و قلمرویی است که دفاع و حمایت از آن واجب به شمار می‌رود (عمید، ۱۳۸۵: ۹۳۹). با توجه به لغت‌شناسی (واژه حرم) و آنچه عنوان شد، در واقع فضایی را می‌توان فضای محرم دانست که از نظر کالبدی برای استفاده‌کننده دارای حریم، مصونیت و امنیت بوده و کیفیات فضایی آن به‌گونه‌ای باشد که آرامش و آسایش فرد را تأمین نماید. چنین فضایی، شرایط مادی و معنوی را برای استفاده‌کننده به منظور حصول محرمیت در تمامی ابعاد خود فراهم می‌آورد (سیفیان و محمودی، ۱۳۸۶). رعایت این اصل به‌ویژه در حوزه مسکن، در مبانی دین اسلام نیز بسیار مورد تأکید قرار گرفته است؛ به‌نحوی که در آیات قرآنی و نیز روایات متعددی از پیامبر و

امامان معصوم، پیرامون این موضوع و لزوم توجه به آن، موارد مختلفی نقل شده‌اند (مومنی و ناصری، ۱۳۹۴).

مراد از محرمیت در فضای معماری و شهرسازی، کالبد دادن به فضا به‌گونه‌ای است که دارای حریم از دو جنبه کالبدی و معنایی باشد. حریم داشتن در حوزه کالبدی، بیشتر متمرکز بر اصولی است که امنیت فضا را شکل می‌دهند و در حیطه معنایی، ویژگی‌هایی را شامل می‌شود که حرمت و ارزش را برای فضای معماری به ارمغان آورده و به موجب آن، فرد را به آرامش و سکون می‌رسانند (سیفیان و محمودی، ۱۳۸۶). در همین ارتباط، خانه، خصوصی‌ترین مکانی است که رعایت محرمیت و حریم خصوصی در آن به‌عنوان یک اصل ضروری شناخته می‌شود. این موضوع در جوامع مختلف و با فرهنگ‌های مختلف همواره مد نظر قرار داشته و به‌عنوان یک اصل فرهنگی در معماری مسکونی تمام تمدن‌ها شناخته می‌شود. بنا به اعتقاد راپاپورت، مفهوم محرمیت، یک اصل فرهنگی بوده و

جدول ۱. عوامل مؤثر در ایجاد محرمیت در ارتباط با پیشینه پژوهش

عوامل تأثیرگذار	نظریه و دیدگاه	محققین
مرتبه، کنترل دید، توزیع‌پذیری	از اصول به‌کار رفته در خانه‌های سنتی برای دست‌یابی به محرمیت و کسب حریم‌ها، می‌توان به سلسله مراتب، درون‌گرایی و کیفیت دسترسی به فضاهای توزیع‌کننده در مقیاس معماری و محله‌بندی در مقیاس شهرسازی اشاره کرد.	اخوت، ۱۳۹۲
مانع، مرتبه نسبی، حلقه	در حوزه محرمیت، عواملی همچون؛ موانع دسترسی، سلسله مراتب، کنترل فضاها و گردش فضایی وجود دارند که ایجادکننده حریم هستند که می‌توان کیفیت محرمیت فضا را بر اساس این عوامل ارزیابی کرد.	Colomina, 1994
کنترل دید، مرتبه نسبی	محرمیت در خانه‌های سنتی، دارای ۴ سطح است؛ محرمیت میان همسایگان، محرمیت مذکر و مؤنث، افراد خانواده و حریم شخصی.	Mortada, 2011
مانع، مرتبه نسبی	حفظ محرمیت، یکی از اصول و عوامل اجتماعی تأثیرگذار در گونه‌شناسی بافت‌های روستایی ایران است که با نشانه‌هایی همچون؛ احداث دیوارهای بلند و ایجاد هشتی در مسیر ورودی به خانه برای ایجاد حریم خصوصی قابل مشاهده است.	ملک‌حسینی و درگاهی، ۱۳۸۹
حلقه، مرتبه نسبی	اصل محرمیت به‌عنوان یک اصل حاکم بر تمامی شئون زندگی است که به زیبایی در معماری سنتی ایران کالبد یافته و آثار و نتایج عمیقی در سازمان‌دهی فضایی و نحوه قرارگیری عملکردهای گوناگون داشته است.	سیفیان و محمودی، ۱۳۸۶
مانع، مرتبه نسبی	از مسائل عمده‌ای که در مسکن سنتی به آن توجه شده، حفظ حریم و محرمیت است. حریم، ایجاد مرز نمی‌کند و به معنای جدایی نیست، بلکه در کلیه شئون زندگی و روابط اجتماعی و به تبع آن در معماری تأثیر گذاشته است و در عین آنکه حجابی ایجاد کرده، مانع از تجاوز دیگران می‌شود و تمامیت زندگی را حفظ می‌کند. حریم، حافظ خلوت افراد است و باعث ایجاد تعادل میان برون و درون خانه می‌شود.	جبل عاملی، ۱۳۷۴
مرتبه نسبی، توزیع‌پذیری	خانه، از سه ساختار اصلی تشکیل شده است؛ ۱. خانه فردی (توسعه خود با نمایه‌های احساسی)، ۲. خانه اجتماعی، امکانی برای به اشتراک گذاشتن و ایجاد روابط اجتماعی، ۳. خانه فیزیکی (ساختار فیزیکی فضا و سبک معماری)	Sixsmith, 1986

(نگارندگان)

کیفیت آن به وسیله ویژگی‌های فرهنگی تعیین می‌شود و لذا تأثیر زیادی بر شکل خانه در فرهنگ‌های مختلف دارد (راپاپورت، ۱۳۸۸: ۲۰۳).

تحقیقات مختلف نشان می‌دهند که در معماری و شهرسازی مغرب‌زمین، مفهوم محرمیت در قالب مفاهیمی چون خلوت و امنیت مطرح شده است (غفوریان و دیگران، ۱۳۹۶). این در حالی است که در قیاس مفهوم خلوت در فرهنگ غربی و محرمیت در فرهنگ ایرانی، می‌توان چنین برداشت نمود که خلوت بیشتر جنبه فردی داشته در مورد فرد و میزان ارتباط او با دیگران مطرح است، اما محرمیت، جنبه‌ای اجتماعی-فرهنگی دارد در مورد گروهی از افراد که دارای ارتباط به‌خصوصی با یکدیگر هستند و نسبت به سایر افراد تعریف می‌شود (امینی و نوروزیان‌پور، ۱۳۹۳). با این حال، نیول (1998)، خلوت را شرایط موقت و داوطلبانه جدایی از قلمرو عمومی تعریف می‌کند. این عبارت با واژه "انزوا" پیوند داشته و با مفاهیم اشتراکی، عمومی و اجتماعی در تضاد است (Georgiou, 2006). در تعریفی دیگر، گیفورد (1997)، حریم خصوصی را ناشی از گرایش افراد در کنترل محیط اطراف آنها می‌داند و معتقد است حریم خصوصی، مکانی را برای بیان اسرار و نظرخواهی از دیگران، تفکر در وجود خود و تعیین نوع ارتباط با دیگران ایجاد نموده و باعث بالا رفتن قدرت تصمیم‌گیری و محل آزاد شدن هیجان‌ات افراد می‌شود. بنا به اعتقاد راپاپورت (۱۹۶۸)، خلوت، نوعی توانایی افراد در کنترل روابط اجتماعی و قدرت انتخاب میزان دلخواهی از این روابط با دیگران است و به زعم جان لنگ، عواملی مثل؛ خلوت، فضای خصوصی و حس مالکیت، بر روی ادراک افراد از راحتی و کیفیت فضا تأثیرگذار هستند (لنگ، ۱۳۸۸).

از موارد عنوان شده در فوق می‌توان چنین برداشت نمود که انسان سنتی با گرایش به زندگی جمعی و تفکیک خود از غیر خودی، همواره به دنبال ایجاد حریم میان این دو دسته بوده است. بنابراین، این موضوع باعث شده است مسئله محرمیت به‌عنوان یک اصل مهم در شکل‌دهی به ساختار معماری آنها به‌ویژه در حوزه مسکن، مورد توجه قرار گیرد.

اما در دوران معاصر و با توسعه تفکر فردگرایی در میان افراد، گرایش به تفکیک ارتباط میان شخص و دیگران، از اهمیت بیشتری برخوردار شده و همین امر باعث شده است که گرایش به ایجاد خلوت در معماری به‌ویژه خانه‌های معاصر بیشتر مشاهده شود. به همین دلیل، این واژه جایگزین واژه محرمیت در الگوی مسکن معاصر شده است.

ابعاد سنجش محرمیت

با توجه به اینکه در این پژوهش، سنجش محرمیت بر اساس مبانی کالبدی فضا مد نظر قرار دارد، بنابراین به منظور سنجش این موضوع نیز باید از سنجه‌هایی استفاده شود که قابلیت سنجش از طریق ساختارهای کالبدی را داشته باشند. به همین منظور و با بررسی پیشینه تحقیق پیرامون مسئله محرمیت و عوامل مؤثر بر این موضوع در میان ادبیات موجود، چهار شاخص مانع^۱، مرتبه^۲، توزیع‌پذیری^۳ و کنترل دید^۴ به‌عنوان غالب‌ترین عوامل کالبدی مؤثر بر سنجش محرمیت در یک فضای معماری عنوان شده‌اند. بنابراین با توجه به اینکه پژوهش حاضر نیز موضوع محرمیت از منظر تئوری نحو فضا را مورد بررسی قرار می‌دهد، لذا این چهار شاخص را به‌عنوان مبنای تحلیل قرار داده و به تحلیل نمونه‌های موردی بر اساس این شاخص‌ها می‌پردازد (جدول ۲).

- موانع نسبی: مانع می‌تواند با توجه به میزان بازدارندگی خود، به سه دسته تقسیم شود؛ دسته اول، شامل موانع کاملاً صلب است، نه دسترسی فیزیکی و نه دسترسی بصری به آن امکان‌پذیر نیست. به‌عنوان مثال، وجود یک دیوار و یا یک در در حد فاصل دو فضا، به‌عنوان یک مانع صلب شناخته می‌شود. دسته دوم، شامل موانع نیمه‌صلب است که در این موانع، دسترسی بصری و دسترسی فیزیکی با وجود محدودیت، تا حدودی امکان‌پذیر است. از جمله این موانع، می‌توان به مواردی چون؛ نیم‌دیوارها، دالان‌ها، جداکننده‌های موقتی یا پارتیشن در میان دو فضا اشاره نمود. اما دسته سوم، شامل موانع غیرصلب بوده و با ایجاد جزئیاتی در کف‌سازی فضاها و یا ایجاد

جدول ۲. تعریف شاخص‌های سنجش محرمیت از دیدگاه مقالات مختلف

کنترل دید	توزیع‌پذیری	مرتبه	مانع
خصوصیتی از فضا است که میزان دید مستقیم هر فضا را نسبت به فضاهای دیگر مشخص می‌نماید.	خصوصیتی از فضا است که تعداد دسترسی‌های هر فضا را برای رسیدن به فضای دیگر مشخص می‌کند.	خصوصیتی از فضا است که تعداد مراحل را که باید برای رسیدن به یک فضای دیگر پیمود، مشخص می‌نماید.	خصوصیتی از فضا است که میزان جلوگیری از نفوذ را توسط مرزهای آن فضا مشخص می‌کند.

(نگارندگان)

این اساس، تعداد ۳ خانه سنتی دوره قاجار و ۳ خانه دوره معاصر در شهر شیراز (در محدوده شهر صدر)، به عنوان نمونه‌های مطالعاتی تحقیق انتخاب شدند و با مراجعه به محل و بررسی اسناد خانه‌ها شامل پلان‌ها و نیز بازدید میدانی از آنها، سعی در بررسی شاخص‌های تحلیل در آنها شد. مبنای انتخاب خانه‌های سنتی، داشتن حیاط مرکزی و چینش فضاها در حداقل سه جبهه از حیاط بود و مبنای انتخاب خانه‌های معاصر، مساحت پلان بود. بنابراین در ارتباط با گونه معاصر، سه الگو شامل؛ الگوی یک خوابه، دو خوابه و سه خوابه، به عنوان رایج‌ترین نمونه‌های موجود در مسکن شهری انتخاب شدند. همچنین، نمونه‌های معاصر به گونه‌ای انتخاب شده که همگی در طبقه همکف قرار داشته باشند تا بدین وسیله، امکان تحلیل نقش حیاط در ساختار فضایی خانه نیز فراهم شود (جدول ۳).

فرآیند تحقیق به این صورت انجام گرفت که پس از تعیین نمونه‌های مطالعاتی و با مراجعه حضوری به مکان خانه، ساختار فضایی آنها بر اساس چهار شاخص؛ مانع، مرتبه، توزیع پذیری و کنترل دید، تحلیل شد و برای این منظور، از ماتریس‌های دو-دویی استفاده شد؛ به این ترتیب که فضاهای اصلی در خانه‌های مورد نظر در یک ماتریس قرار گرفتند و سپس رابطه هر فضا نسبت به سایر فضاها، پیرامون هر کدام از شاخص‌های مذکور بررسی شد. در نهایت، نتایج به دست آمده در رابطه با هر کدام از شاخص‌های تحلیل به صورت تطبیقی در ارتباط با نمونه‌های سنتی و معاصر، مورد تحلیل و مقایسه قرار گرفتند.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

پس از ارزیابی پلان‌ها به منظور انجام محاسبات ریاضی و تجزیه و تحلیل پیکره‌بندی فضایی خانه‌ها، نمودارهای توجیهی مربوط به هر کدام از نمونه‌های موردی، استخراج و ترسیم شدند. در این گراف‌ها، سطح صفر به عنوان ورودی خانه در نظر گرفته شده است (جدول ۴).

بر اساس مبنای عنوان شده در بخش ادبیات پژوهش و با استفاده از نمودارهای توجیهی، محاسبات مربوط به آنالیز کمی پیکره‌بندی فضایی خانه‌ها در ارتباط با هر کدام از شاخص‌های تحلیل، به تفکیک برای هر خانه انجام گرفته که نتایج آن در قالب جدول ۵ آورده شده‌اند.

با توجه به داده‌های حاصل از تحلیل نمودارهای توجیهی که در جداول ۶ و ۷ برای هر شش خانه به طور جداگانه محاسبه شده، یافته‌های زیر قابل ارائه هستند:

اختلاف سطح در آنها به وجود می‌آید. به طور منطقی، امکان نفوذ به این فضاها نسبت به دو مانع قبل افزایش می‌یابد (Chermayeff, 1965: 12).

- مرتبه نسبی: مرتبه، به معنای تعداد مراحل است که باید برای رسیدن به یک فضا پیموده شود. به منظور سنجش مرتبه نسبی، مجموع مرتبه موجود در کل فضا بر تعداد فضاها منهای ۱ تقسیم می‌شود.

$$MS = \frac{TOTAl}{n-1} \quad (۱)$$

حاصل رابطه فوق، عددی بین ۰ و ۱ خواهد بود که در آن، ارزش کم، نشان‌دهنده مرتبه پایین فضا بوده و ارزش زیاد آن، نشان‌دهنده دارا بودن مرتبه بالا در نظام پیکره‌بندی خواهد بود. از سویی، هر چه مرتبه فضایی یک فضا کمتر باشد، امکان نفوذ به آن افزایش یافته و در نتیجه محرمیت آن نیز کاهش می‌یابد و در مقابل، هر چه مرتبه فضایی بیشتر باشد، نفوذپذیری به آن نیز کاهش یافته و در نتیجه محرمیت آن نیز افزایش می‌یابد.

- میانگین توزیع پذیری: مجموع دسترسی‌های هر فضا نسبت به دیگر فضاهای موجود می‌تواند نمایشگر توزیع پذیری آن فضا نسبت به دیگر فضاهای مجاور آن باشد و از رابطه روبرو قابل اثبات است:

$$(۲) \quad \frac{\text{مجموع دسترسی‌های هر فضا}}{\text{تعداد فضاهای تشکیل‌دهنده فضا}} = \text{توزیع‌پذیری میانگین}$$

- کنترل دید: این شاخص، مبین دسترسی بصری فضاها نسبت به یکدیگر است و از مجموع تعداد فضاهایی که بر روی یک فضا دید بصری مستقیم دارند، قابل اندازه‌گیری است. این مؤلفه، عددی را برای یک فضا نمایش می‌دهد که هر چه این عدد به صفر نزدیک‌تر باشد، به این معنی است که بقیه فضاها بر روی این فضا دید کمتری دارند یا اصلاً دید ندارند.

روش پژوهش

همان‌گونه که پیش از این نیز عنوان شد، هدف اصلی در پژوهش حاضر، ارزیابی مفهوم محرمیت در دو الگوی خانه‌های سنتی و معاصر در شهر شیراز است. منظور از خانه‌های سنتی، خانه‌هایی با الگوی حیاط مرکزی است که تا قبل از دوره قاجار در این شهر به عنوان الگوی رایج مسکن، مورد استفاده قرار می‌گرفت و منظور از الگوی معاصر، الگوی آپارتمانی است که امروزه به عنوان گونه رایج مسکن شهری در شهرهای مختلف کشور مورد استفاده قرار می‌گیرد. بر

جدول ۳. پلان نمونه‌های مطالعاتی در دو گونه سنتی و معاصر

خانه‌های سنتی	خانه شماره ۱: کازرونیان (معماریان، ۱۳۸۴)	خانه شماره ۲: افشاریان (همان)	خانه شماره ۳: طرح ۱۱ (همان)
خانه‌های معاصر	خانه شماره ۴: تیپ ۱ معاصر (دیوان معماری پارس، ۱۳۹۰)	خانه شماره ۵: تیپ ۲ معاصر (دیوان معماری پارس، ۱۳۹۰)	خانه شماره ۶: تیپ ۳ معاصر (دیوان معماری پارس، ۱۳۹۰)

(نگارندگان)

جدول ۴. نمودارهای توجیهی نمونه‌های مطالعاتی در دو گونه سنتی و معاصر

خانه‌های سنتی	خانه شماره ۱: کازرونیان	خانه شماره ۲: افشاریان	خانه شماره ۳: طرح ۱۱
خانه‌های معاصر	خانه شماره ۴: تیپ ۱ معاصر	خانه شماره ۵: تیپ ۲ معاصر	خانه شماره ۶: تیپ ۳ معاصر

(نگارندگان)

ادامه جدول ۵. ماتریس‌های دو-دویی مربوط به نمونه‌های مطالعاتی در ارتباط با شاخص‌های تحلیل

خانه سنتی افشاریان															
ردیف	فضاها														
	ورودی	حیاط	اتاق ۱	اتاق ۲	پنج‌خوابی	مطبخ	کونوار ۱	کونوار ۲	شاه‌نشین	کونوار ۱	اتاق ۱	اتاق ۲	حیاط		
	۱	۳	۴	۴	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	
	۲	۳	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	
	۳	۳	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	
	۴	۳	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	
	۵	۳	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	
	۶	۳	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	
	۷	۳	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	
	۸	۳	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	
	۹	۳	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	
	۱۰	۳	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	
	۱۱	۳	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	
	۱۲	۳	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	
۱۳	۳	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴		
نام‌حوزه‌ها															
Total	۴۵	۳۶	۴۰	۴۱	۴۶	۴۰	۴۱	۴۱	۴۱	۴۱	۴۱	۴۱	۴۱	۴۱	
MS	۳,۷۵	۳	۳,۶۵	۳,۶۰	۳	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	
RS	۰,۴۵	۰,۳۳	۰,۳۶	۰,۴۰	۰,۴۳	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	
کنترل دید															
میانگین مرتبه نسبی															
خانه سنتی با طرح II															
ردیف	فضاها														
	ورودی	رایبرود	حیاط	اتاق ۱	اتاق ۲	پنج‌خوابی	مطبخ	کونوار ۱	کونوار ۲	شاه‌نشین	کونوار ۱	اتاق ۱	اتاق ۲	حیاط	
	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
	۲	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
	۳	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
	۴	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
	۵	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
	۶	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
	۷	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
	۸	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
	۹	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
	۱۰	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
	۱۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
	۱۲	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
۱۳	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱		
نام‌حوزه‌ها															
Total	۴۵	۳۶	۴۰	۴۱	۴۶	۴۰	۴۱	۴۱	۴۱	۴۱	۴۱	۴۱	۴۱	۴۱	
MS	۳,۷۵	۳	۳,۶۵	۳,۶۰	۳	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	
RS	۰,۴۵	۰,۳۳	۰,۳۶	۰,۴۰	۰,۴۳	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	
کنترل دید															
میانگین مرتبه نسبی															
ردیف	فضاها														
	ورودی	رایبرود	حیاط	اتاق ۱	اتاق ۲	پنج‌خوابی	مطبخ	کونوار ۱	کونوار ۲	شاه‌نشین	کونوار ۱	اتاق ۱	اتاق ۲	حیاط	
	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
	۲	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
	۳	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
	۴	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
	۵	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
	۶	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
	۷	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
	۸	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	
	نام‌حوزه‌ها														
	Total	۴۵	۳۶	۴۰	۴۱	۴۶	۴۰	۴۱	۴۱	۴۱	۴۱	۴۱	۴۱	۴۱	۴۱
	MS	۳,۷۵	۳	۳,۶۵	۳,۶۰	۳	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰	۳,۶۰
	RS	۰,۴۴	۰,۳۸	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۳	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰	۰,۴۰
کنترل دید															
میانگین مرتبه نسبی															

ادامه جدول ۵. ماتریس‌های دو-دویی مربوط به نمونه‌های مطالعاتی در ارتباط با شاخص‌های تحلیل

خانه معاصر تیپ ۲									
ردیف	فضاها								
	ورودی حیاط	سرویس ۱	سرویس ۲	حمام	خواب ۱	خواب ۲	سرویس ۲	خواب ۲	حال
۱	ورودی حیاط	۱							
۲	سرویس ۱		۱						
۳	آشپزخانه			۱					
۴	حیاط				۱				
۵	سرویس ۲					۱			
۶	آشپزخانه						۱		
۷	حیاط							۱	
۸	خواب ۲								۱
۹	حال								

نام حوزه ها	ورودی	سرویس	حال	سالن	حمام	خواب	آشپزخانه
Total	۳۱	۲۰,۵	۱۱	۱۵	۲۹	۲۱	۱۴
MS	۳,۸۷	۲,۵۵	۱,۳۵	۱,۸۷	۳,۶۲	۲,۶۰	۱,۷۵
RS	۰,۷۱	۰,۲۸	۰,۰۸	۰,۲۱	۰,۶۵	۰,۴۰	۰,۱۸

میانگین مرتبه نسبی

کنترل دید

خانه معاصر تیپ ۳									
ردیف	فضاها								
	ورودی حیاط	سرویس	سالن	حمام	خواب	آشپزخانه	راهرو ۲	راهرو ۱	مجموع
۱	ورودی حیاط	۱							۳۴
۲	حیاط		۱						۱۲
۳	ایوان			۱					۶
۴	ورودی اصلی				۱				۷
۵	راهرو ۱					۱			۱۰
۶	سرویس						۱		۵
۷	سالن							۱	۵
۸	سالن ۲								۳
۹	راه‌دیده								۵
۱۰	حال								۳
۱۱	حمام								۵
۱۲	آشپزخانه								۳
۱۳	راهرو ۲								۷
۱۴	خواب								۳

نام حوزه ها	ورودی	سرویس	سالن	حمام	خواب	آشپزخانه	راهرو ۱	راهرو ۲	ایوان	مجموع
Total	۳۴	۲۱	۵۱	۲۶	۵۵	۲۶	۲۰	۳۱	۷	۲۰۰
MS	۳,۸۷	۲,۵۵	۱,۳۵	۱,۸۷	۳,۶۲	۲,۶۰	۱,۷۵	۱,۲۵	۲,۰۰	۱۰,۲۸
RS	۰,۷۱	۰,۲۸	۰,۰۸	۰,۲۱	۰,۶۵	۰,۴۰	۰,۱۸	۰,۳۰	۰,۰۵	۰,۲۵

میانگین توزیع پذیری فضاها

میانگین موانع نسبی

ردیف	فضاها								
	ورودی حیاط	سرویس	سالن	حمام	خواب	آشپزخانه	راهرو ۲	راهرو ۱	مجموع
۱	ورودی حیاط	۱							۴۷
۲	حیاط		۱						۵
۳	سرویس			۱					۶
۴	سالن ۱				۱				۶
۵	سالن ۲					۱			۴
۶	حال						۱		۲
۷	آشپزخانه							۱	۳
۸	خواب								۵
۹	حیاط								۱
۱۰	خواب ۲								۳
۱۱	ورودی اصلی								۳
۱۲	ورودی فرعی								۳

نام حوزه ها	ورودی	سرویس	سالن	حمام	خواب	آشپزخانه
Total	۳۰	۱۹	۴۴	۲۴	۲۴	۱۹
MS	۳,۷۵	۲,۳۸	۲,۷۵	۳	۲,۴۴	۲,۳۸
RS	۰,۶۸	۰,۲۵	۰,۱۲۵	۰,۰۷۰	۰,۰۷۰	۰,۱۲۵

میانگین مرتبه نسبی

کنترل دید

(نگارندگان)

جدول ۶. داده‌های حاصل از تحلیل نمودارهای توجیهی خانه‌ای سنتی

عنوان فضاها	شاخص‌ها	کازرونیان				افشاریان				طرح U		
		کنترل دید	میانگین مواعین نسبی	میانگین مرتبه نسبی	میانگین توزیع نسبی	کنترل دید	میانگین مواعین نسبی	میانگین مرتبه نسبی	میانگین توزیع نسبی	کنترل دید	میانگین مواعین نسبی	میانگین مرتبه نسبی
ورودی		۱	۰/۲۶	۷۴	۱	۰/۴۵	۷۱	۱	۱	۰/۴۰	۴۴	
هشتی		۲	۰/۱۲۵	۶۱	۳	۰/۳۳	۵۹	۱	۲	-	-	
حیاط		۷	۰	۳۳	۸	۰/۱۰	۴۰	۵	۵	۰/۰۳	۲۵	
راهرو		-	-	-	۲/۸۵	-	-	-	۲/۸۵	-	-	
شاه‌نشین		۳	۰/۲۳	۷۰	۲	۰/۳۹	۸۰	۲	۱	۰/۱۸	۴۶	
گوشوار		۲	۰/۲۳	۶۷	۲	۰/۴۰	۸۴/۵	۲/۵	۱/۵	۰/۴۰	۴۴	
مطبخ		۱	۰/۲۹	۷۵	۱	۰/۳۵	۷۸	-	۱	۰/۴۴	۵۰	
پنج دری		۳	۰/۲۳	۷۰	۲	۰/۳۳	۷۰	۳	۲	۰/۳۵	۴۰	
اتاق		۲	۰/۲۷	۷۲	۱/۲۵	۰/۴۰	۸۱	۲/۲۵	۱/۲۵	۰/۳۵	۴۲	

(نگارندگان)

جدول ۷. داده‌های حاصل از تحلیل نمودارهای توجیهی خانه‌ای معاصر

عنوان فضاها	شاخص‌ها	تیپ ۱				تیپ ۲				تیپ ۳		
		کنترل دید	میانگین مواعین نسبی	میانگین مرتبه نسبی	میانگین توزیع نسبی	کنترل دید	میانگین مواعین نسبی	میانگین مرتبه نسبی	میانگین توزیع نسبی	کنترل دید	میانگین مواعین نسبی	میانگین مرتبه نسبی
ورودی		۲	۰/۴۵	۶۹	۱/۳۰	۰/۷۱	۴۶	۱	۱/۵۰	۲	۰/۶۸	۲۴
حیاط		۲	۰/۴۲	۷۳	۲	۰/۴۰	۳۰	۱	۲	۰/۴۴	۵۱	
سرویس		۲	۰/۲۷	۶۱	۲	۰/۱۸	۳۱	۳	۲	۰/۳۵	۴۰	
پذیرایی		۲	۰/۱۴۵	۳۸	۳	۰/۲۱	۲۵	۲	۳	۰/۱۲۵	۲۶	
حمام		۱/۳۳	۰/۴۲	۶۲	۱	۰/۴۰	۳۴/۵۰	۱/۵۰	۱/۵۰	۰/۵۰	۴۶	
آشپزخانه		۲	۰/۴۵	۳۸	۲	۰/۰۸	۱۷	۳	۴	۰/۱۲۵	۳۱	
نشیمن		۲	۰/۲۲	۵۴	۱	۰/۶۵	۴۱	۱	۱	۰/۵	۵۵	
اتاق خواب		۱/۵	۰/۴۵	۶۴/۵	۱	۰/۳۸	۳۴/۵	۰/۵	۱	۰/۳۵	۴۱	

(نگارندگان)

خانه‌های سنتی

وجود دارد که این پدیده، نشان‌دهنده قرارگیری سلسله مراتب در رسیدن به این فضاها جهت ایجاد دسترسی‌های غیرمستقیم بصری و فیزیکی است. اما کمترین مرتبه نسبی، مربوط به هشتی و پس از آن حیاط است. لذا این مسئله، نشان‌دهنده کمترین میزان سلسله مراتب و در نتیجه، بالاترین میزان دسترسی‌پذیری به این فضاها است.

کنترل دید: با توجه به جداول ۴، ۵ و ۶، کمترین میزان دید در بین فضاها، مربوط به اتاق‌های سه دری و مطبخ است؛ به نحوی که هیچ فضایی نسبت به آنها دسترسی بصری مستقیم ندارد. اما فضایی مانند اتاق گوشوار به خاطر هم‌جواری مستقیم و داشتن ورودی از فضاهای دیگر، دارای دسترسی بصری مستقیم به داخل است. با این حال، کلیه این فضاها از بیرون (از فضای حیاط)، دارای کمترین میزان ارتباط بصری به داخل هستند، اما در مقابل، بیشترین مقدار کنترل دید نسبت به حیاط و پس از آن شاه‌نشین و پنج دری وجود دارد. این اعداد، نشانگر عمومی‌تر بودن این فضاها نسبت به سایر فضاهای موجود در خانه هستند. در این خانه‌ها، از بیشتر فضاها نسبت به حیاط دید وجود دارد و پس از آن، فضاهای عمومی که مربوط به مهمان بوده، حائز این رتبه هستند.

خانه‌های معاصر

میانگین توزیع‌پذیری: با توجه به جداول ۴، ۵ و ۷، بیشترین توزیع‌پذیری و دسترسی فضایی در الگوی خانه‌های معاصر، مربوط به نشیمن و پذیرایی با میانگین ۴ و پس از آن بیشترین توزیع‌پذیری، مربوط به آشپزخانه و اتاق‌ها است. این در حالی است که کمترین میزان توزیع‌پذیری، مربوط به فضاهایی نظیر حمام و سرویس بهداشتی با میانگین ۱ است. در مسکن معاصر - بر خلاف خانه‌های سنتی که حیاط نقش توزیع‌کننده اصلی را دارد - حیاط به‌عنوان فضایی کنار افتاده و بدون داشتن عملکرد اصلی در کالبد خانه جای گرفته است. این در حالی است که در این خانه‌ها، نشیمن و پذیرایی، نقش توزیع‌کنندگی فضایی را بر عهده گرفته و همین امر، باعث تبدیل شدن این فضا به یک فضای تقسیم در پیکره‌بندی فضایی خانه شده است. بنابراین، کمترین میزان محرمیت در ارتباط با این فضا وجود دارد. میانگین موانع نسبی: با توجه به جداول ۴، ۵ و ۷، فضای حمام با میانگین ۴۸، بیشترین موانع را دارد و

میانگین توزیع‌پذیری: با توجه به جداول ۴، ۵ و ۶، بیشترین میانگین توزیع فضایی در الگوی خانه‌های سنتی که میزان دسترسی فضایی را نشان می‌دهد، مربوط به حیاط است. این موضوع، بیانگر نقش پررنگ حیاط به‌عنوان یک فضای تقسیم‌کننده در ساختار پیکره‌بندی خانه‌های سنتی است. استقرار حیاط در مرکز بنا و چینش فضاها پیرامون آن، چنین نقشی را برای حیاط در الگوی خانه‌های سنتی به همراه آورده است. همچنین، نتایج این جداول نشان‌دهنده این موضوع هستند که میزان دسترسی‌پذیری به فضاها بعد از حیاط، به ترتیب مربوط به هشتی، راهرو و کمترین میانگین توزیع‌پذیری فضایی، مربوط به اتاق‌ها و مطبخ است که این موضوع نیز بیانگر اهمیت فضاهایی مانند اتاق‌ها و مطبخ از بعد اصل محرمیت در خانه‌های سنتی است؛ به این ترتیب که وجود کمترین میزان توزیع فضایی نسبت به دو فضای اتاق و مطبخ در ساختار پیکره‌بندی فضایی خانه‌های سنتی، باعث جداافتادگی بیشتر این فضاها در خانه‌ها و در نتیجه، افزایش محرمیت در آنها نسبت به سایر فضاها شده است.

میانگین موانع نسبی: با توجه به جداول ۴، ۵ و ۶، بیشترین موانع بین فضاهای خانه‌ها، مربوط به مطبخ (۶۷/۶۶) بوده که نشان‌دهنده اهمیت این فضا در عدم دسترسی مستقیم فیزیکی به آن است. پس از آن، گوشواره با میانگین مانع نسبی ۶۵، از نفوذپذیری کمتری نسبت به سایر فضاها برخوردار است. بنابراین می‌توان چنین ادعان داشت در خانه‌های سنتی، فضاهایی مانند مطبخ که یک فضای زنانه بوده و نیز گوشواره که مکانی جهت فعالیت‌های خصوصی خانواده به شمار می‌رفته، بیشترین موانع را دارا بوده و همین امر، باعث کاهش نفوذپذیری به آنها و در نتیجه، افزایش محرمیت در آنها شده است. این در حالی است که نتایج عددی حاصل از جداول فوق نشان می‌دهند که کمترین میزان مانع در ارتباط با حیاط وجود دارد و همین امر، باعث افزایش امکان نفوذپذیری به حیاط و در نتیجه، عمومی‌تر شدن آن نسبت به سایر فضاها شده است.

میانگین مرتبه نسبی: با توجه به جداول ۴، ۵ و ۶، بیشترین میانگین مرتبه نسبی، مربوط به فضای مطبخ با میانگین ۰/۴۰ است و پس از آن، بیشترین مرتبه نسبی در اتاق‌ها و گوشواره‌ها با میانگین بین ۰/۳۶-۰/۳۴

خانه‌ها، مربوط به فضای حیاط است. پس از آن، دالان‌ها و در مرحله بعد، ورود به فضاهای اصلی شکل می‌گیرد. این نوع سطح‌بندی، نمایانگر وجود اصل سلسله مراتب در ساختار فضایی خانه‌های سنتی است. در این خانه‌ها وظیفه اصلی توزیع فضایی در سطح کلان خانه، بر عهده حیاط است؛ به این معنی که با استقرار حیاط در مرکز بنا و چینش فضاها پیرامون آن، عملاً حیاط به یک فضای تقسیم تبدیل شده است. در مقابل، توزیع پذیری مطبخ و اتاق‌های سه دری در کمترین میزان ممکن قرار دارد. همچنین، با بررسی نمودارهای توجیهی مشاهده می‌شود که معمولاً مطبخ در بیشترین عمق نسبت به ورودی قرار داشته و پس از آن، اتاق‌های سه دری به‌عنوان عمیق‌ترین فضاها در نظام فضایی این خانه‌ها شناخته می‌شوند. بنابراین، کمترین میزان دسترسی به این فضاها وجود داشته و همین امر، باعث افزایش حریمیت در این فضاها شده است. این در حالی است که در خانه‌های معاصر بر خلاف خانه‌های سنتی، فضایی چون نشیمن و پذیرایی، جایگزین حیاط در الگوهای سنتی شده و وظیفه توزیع فضایی در ساختار پیکره‌بندی خانه را بر عهده دارد. در مقابل، سرویس‌های بهداشتی از جمله حمام و اتاق‌های خواب، از کمترین میزان توزیع فضایی برخوردار هستند که این امر، این فضاها را به مکانی جهت خلوت‌گزینی در این خانه‌ها تبدیل نموده است. در خانه‌های سنتی، آشپزخانه یا مطبخ در جهات فرعی حیاط و در بیشترین فاصله نسبت به ورودی قرار گرفته است که این امر علاوه بر افزایش مرتبه این فضا، بیشترین مانع جهت رسیدن به این فضا را به وجود آورده؛ این در حالی است که در خانه‌های معاصر، آشپزخانه در مرکز بنا و نزدیک به ورودی اصلی مستقر شده است و در صورت ساخت آن به صورت باز (اپن)، کمترین میزان مانع در رسیدن به آن وجود دارد. بنابراین، فضای آشپزخانه که در خانه‌های سنتی به‌عنوان یک عرصه کاملاً خصوصی و صرفاً محل حضور زنان به شمار می‌رفت، در الگوهای معاصر به یک فضای نیمه‌عمومی تبدیل شده که بخش زیادی از فعالیت‌های روزمره خانواده از جمله صرف غذا و تعاملات اجتماعی اعضای خانواده در آن شکل می‌گیرد.

در خانه‌های معاصر با از بین رفتن اصل مرکزیت که با حذف حیاط در مرکز بنا و استقرار آن در یک طرف به وجود آمده است، این فضا را عملاً از ساختار عملکردی خانه حذف نموده و در بهترین حالت (در قطعات شمالی)،

بعد از آن، فضاهایی مانند اتاق‌ها و آشپزخانه به ترتیب دارای بیشترین موانع بوده، اما در خانه‌های معاصر، فضاهای نشیمن و پذیرایی با میانگین بین ۳۱،۵، دارای کمترین میانگین موانع نسبی هستند. بنابراین بر اساس تعداد موانع موجود در مسیر رسیدن به فضا، می‌توان فضای نشیمن و پذیرایی را به‌عنوان عرصه عمومی خانه، آشپزخانه را به‌عنوان عرصه نیمه‌عمومی و اتاق‌ها و حمام را به‌عنوان عرصه خصوصی خانه قلمداد نمود. میانگین مرتبه نسبی: با توجه به داده‌های تحقیق، فضای پذیرایی و نشیمن با مرتبه ۰/۱۶ و آشپزخانه با مرتبه ۰/۲۱، کمترین میزان میانگین مرتبه نسبی را دارند؛ به این معنا که این فضاها نفوذپذیرترین فضاها هستند و دسترسی به آنها آسان است. در مقابل، اتاق‌های خواب و نیز حمام با داشتن میانگین ۰/۴۵، بیشترین میزان مرتبه نسبی را در میان فضاهای داخلی خانه به خود اختصاص داده‌اند؛ بنابراین، از کمترین میزان نفوذپذیری برخوردار هستند.

کنترل دید: با توجه به جداول ۴، ۵ و ۷، کمترین میزان دسترسی بصری و در نتیجه بالاترین میزان کنترل فضایی، مربوط به حمام و سرویس بهداشتی است و فضاهایی مانند سالن، آشپزخانه و اتاق‌ها به ترتیب دارای بیشترین میزان دسترسی بصری هستند. بنابراین، میزان حریمیت فضایی در خانه‌های معاصر بر اساس شاخص کنترل دید، در فضاهای بهداشتی در بالاترین سطح، اتاق‌ها در درجه دوم، آشپزخانه در درجه سوم و در نهایت، سالن نشیمن و پذیرایی در درجه چهارم قرار دارد. لازم به ذکر است در الگوهای آپارتمانی، از آنجا که حیاط توسط واحدهای مختلف در طبقات ساختمان قابل رؤیت است، لذا کمترین میزان کنترل دید و در نتیجه، کمترین میزان حریمیت نسبت به این فضا وجود دارد. همین امر باعث شده که این فضا در تصویر ذهنی ساکنین، جز دارایی‌های عملکردی خانه به شمار نرفته و صرفاً به‌عنوان یک فضای مشاع (عرصه عمومی) از آن یاد شود.

بحث

با توجه به موارد عنوان شده در فوق، در ارتباط با انطباق مفاهیم مرتبط با ساختار فضایی الگوی خانه‌های سنتی و معاصر، موارد ذیل قابل طرح هستند:

با بررسی نمودارهای توجیهی مربوط به خانه‌های سنتی، چنین مشاهده می‌شود که اولین سطح دسترسی به این

- امر، باعث افزایش مرتبه نسبی این فضا در مقایسه با نمونه‌های معاصر آن شده است.
- در خانه‌های سنتی، بعد از ورودی، بیشترین مرتبه نسبی مربوط به اتاق‌ها است و در خانه‌های معاصر نیز اتاق‌ها بعد از ورودی، دارای بالاترین مرتبه نسبی هستند. لذا اتاق، بیشترین میزان محرمیت را هم در الگوهای سنتی و هم در الگوی معاصر دارا است (اگرچه به واسطه سایر شاخص‌ها از جمله مانع و یا کنترل دید، اتاق‌ها در الگوهای معاصر از درجه محرمیت کمتری نسبت به نمونه‌های سنتی برخوردار هستند)، اما در حالت کلی می‌توان چنین ادعان داشت که مسئله حفظ حریم خصوصی در اتاق و تبدیل آن به یک فضا با بیشترین میزان محرمیت فضایی، یک دغدغه فرهنگی بوده و در تمام دوره‌ها مورد توجه افراد قرار داشته است.
 - در ارتباط با سلسله مراتب ورودی در خانه‌های سنتی و معاصر، تفاوت چندانی مشاهده نمی‌شود و به نظر می‌رسد که ساختار مراتب فضایی در بخش ورودی در این دو الگو تقریباً مشابه یکدیگر باشد؛ به این معنی که اگر در الگوهای سنتی، مراتب ورودی شامل درگاه، هشتی و دالان ورودی است، در الگوهای معاصر، این مراتب در قالب ورودی، حیاط، راه‌پله و راهرو نمود یافته‌اند. بنابراین، مرتبه نسبی ورودی در الگوی معاصر تا حدودی مشابه و حتی در بعضی موارد نیز با افزایش مرتبه نسبت به الگوهای سنتی همراه است.
 - از آن به‌عنوان مکانی جهت عبور از خیابان به درون بنا استفاده می‌شود. همچنین، با وجود دید زیادی که از طبقات مختلف نسبت به این فضا وجود دارد، عملاً محرمیت آن را به کلی از بین برده و این فضا را به یک عرصه عمومی در خانه تبدیل نموده است.
 - در مسکن سنتی، دسترسی مستقیمی به اکثر فضاهای اصلی خانه وجود نداشت و ورود به این فضاها با عبور از یک فضای حائل تحت عنوان تختگاه صورت می‌گرفت. وجود این فضا در پیش‌ورودی فضاهای اصلی، نقش یک مانع را داشته و با ایجاد سلسله مراتب در فضا، باعث کاهش دسترسی بصری و دسترسی فیزیکی به آن و در نتیجه، افزایش محرمیت در آن می‌شده است. اما این در حالی است که در الگوی خانه‌های معاصر، حد فاصل ورود به یک فضا، تنها یک درب قرار گرفته که در صورت باز بودن آن، فضای درون اتاق کاملاً مشخص است. همین امر، باعث تقلیل تعداد موانع در رسیدن به اتاق در الگوهای معاصر و در نتیجه، کاهش محرمیت فضایی آن در مقایسه با الگوهای سنتی شده است.
 - در خانه معاصر پایین‌ترین مرتبه نسبی، مربوط به سالن نشیمن و پذیرایی است که این موضوع نیز برخاسته از هم‌جواری آن با ورودی و دیگر فضاها همچون آشپزخانه و اتاق‌های خواب است، اما در خانه‌ها سنتی به دلیل توجه به جایگاه میهمان، بخش پنج‌دری و شاه‌نشین به وسیله دالان‌هایی از دیگر فضاها تفکیک شده و همین

نتیجه‌گیری

محرمیت، یکی از مهم‌ترین اصولی است که در گذشته و در ساختار فضایی گونه‌های مختلف معماری، مورد توجه معماران و سازندگان آنها قرار داشته است. در همین ارتباط، معماری خانه به‌عنوان یکی از مهم‌ترین فضاهایی که عرصه خصوصی زندگی افراد در آن شکل می‌گیرد، از این قاعده مستثنا نبوده و از بیشترین میزان محرمیت برخوردار بوده است. این موضوع هم در نظام کلی بنا و هم در ساختار فضاهای مختلف خانه، مد نظر قرار داشته و به اشکال مختلفی نمود یافته است. در این ارتباط، موقعیت استقرار فضاها در نظام پیکره‌بندی خانه (مرتبه)، میزان ارتباط آنها با فضاهای هم‌جوار خود (توزیع‌پذیری)، کیفیت موانعی که در مسیر رسیدن به فضا وجود دارند (مانع) و نیز اشرافیتی که از فضاهای هم‌جوار نسبت به فضای مورد نظر وجود دارد (کنترل دید)، از جمله راهکارهایی بوده که در ساخت فضاهای مختلف خانه به منظور ایجاد محرمیت، مورد توجه سازندگان قرار داشته‌اند.

با توجه به توضیحات مذکور، در الگوی خانه‌های سنتی، حیاط به‌عنوان عنصر اصلی شکل‌دهنده ساختار فضا، در مرکز هندسی بنا و در کمترین مرتبه نسبت به ورودی قرار داشته است. چنین فضاها پیرامون آن، باعث افزایش دسترسی‌پذیری به فضاهای مختلف و در نتیجه، افزایش توزیع‌پذیری این فضا می‌شد. همین امر، باعث تبدیل این فضا به‌عنوان یک عرصه عمومی در نظام فضایی خانه شده است.

مهمان خانه، فضایی مجزا بوده که در نزدیکی ورودی قرار داشته و دسترسی به آن از طریق حیاط صورت می گرفت. لذا از لحاظ مرتبه، در عمق بیشتری نسبت به حیاط قرار داشته است؛ این در حالی است که از حیاط و فضاهای هم جوار آن نیز اشرافیت زیادی نسبت به آن وجود داشته که در مجموع این عوامل، باعث تبدیل این فضا به یک فضای عمومی و استقرار آن در عرصه عمومی خانه می شده اند.

اتاق های سه دری، فضای اصلی حضور خانواده بوده و مهم ترین رفتارهای خصوصی خانواده در این فضا شکل می گرفتند. بنابراین، نیازمند محرمیت بیشتری نسبت به فضای مهمان خانه بودند. از این رو، این فضا در ضلع مقابل ورودی و در دورترین فاصله نسبت به آن مستقر می شد. از سویی، در ساخت پنجره های آن، از نقوش هندسی و مشبک استفاده می شد که این امر، دید از حیاط به درون آن را محدود می نمود؛ همچنین وجود تختگاه به عنوان فضای پیش ورودی برای اتاق، از جمله دیگر راهکارهایی بود که باعث افزایش مانع و در نتیجه، افزایش محرمیت در این فضا می شد.

مطبخ، از جمله دیگر فضاهایی است که در نظام پیکره بندی خانه های سنتی وجود داشته و از آنجا که این مکان به عنوان محل فعالیت روزمره زن به شمار می رفته است، لذا باید از بیشترین میزان محرمیت برخوردار باشد. به همین منظور، این فضا در یکی از گوشه های حیاط و در بیشترین فاصله نسبت به ورودی ساخته می شد و با ساخت آن در سطحی پایین تر از حیاط، بیشترین مانع جهت رسیدن به آن در نظر گرفته می شد. مجموعه این عوامل، باعث افزایش محرمیت فضایی در این فضا نسبت به سایر فضاهای موجود در نظام پیکره بندی خانه می شدند.

در الگوی معاصر که بر اساس شیوه جدید زندگی مردم ساخته شده، فضای حیاط به طور کلی از نظام عملکردی خانه حذف شده و صرفاً به مکانی جهت عبور تبدیل شده است؛ سالن پذیرایی و نشیمن، نقش حیاط را در نظام فضایی درون خانه بر عهده گرفته و وظیفه توزیع پذیری فضایی، بر عهده این فضا قرار گرفته است. اتاق ها در بخش انتهایی بنا ساخته شده و از طریق یک درب، از بقیه فضاها منفک شده و در نهایت، سرویس های بهداشتی در بخش خصوصی خانه و نزدیک به فضای اتاق ها ساخته شده اند. مجموعه این عوامل باعث شده اند که مفهوم محرمیت در خانه های معاصر در مقایسه با خانه های سنتی، کاهش چشمگیری یابد؛ به این معنی که در این خانه ها بیش از آنکه دسترسی بصری و شنیداری به بخش های خصوصی خانه محدود شود، کنترل بیشتر بر دسترسی فیزیکی به بخش های مختلف خانه، مد نظر سازندگان آنها قرار دارد. این امر باعث شده است که تمایل افراد به ساخت فضاهایی مجزا و اختصاصی برای هر کدام از اعضای خانواده با دسترسی مجزا و قابل کنترل، در اولویت قرار گرفته و به منظور نیل به این هدف [در بسیاری موارد]، سایر ابعاد دسترسی از جمله دسترسی بصری و شنیداری کمتر مورد توجه قرار گیرند. نتیجه این امر، تقلیل مفهوم محرمیت در خانه های سنتی به مفهوم خلوت در خانه های معاصر شده است؛ به این معنی که در خانه های معاصر، وجود فضاهایی که فرد در لحظاتی که نیاز به تنها بودن و دوری از افراد خانواده را دارد، در اولویت ساخت قرار دارد، این در حالی است که در خانه های سنتی، توجه توأمان به محرمیت فیزیکی، بصری و شنیداری، مورد توجه سازندگان بنا قرار داشته است (جدول ۸).

جدول ۸. تحلیل انطباقی نتایج محرمیت در الگوی مسکن سنتی و مسکن معاصر

تحلیل انطباقی	الگوی معاصر		الگوی سنتی		نام فضا
	تحلیل نحوی	موقعیت در نظام پیکره‌بندی	تحلیل نحوی	موقعیت در نظام پیکره‌بندی	
<p>- در گذشته، به‌عنوان فضای اصلی ساختار خانه بوده و وظیفه توزیع فضایی را بر عهده داشته است. در الگوی معاصر، از ساختار عملکردی بنا خارج شده و صرفاً به مکانی جهت عبور تقلیل یافته است.</p> <p>- محرمیت در هر دو الگو کم است.</p>	<p>- فاقد توزیع‌پذیری</p> <p>- کاهش مرتبه</p> <p>- کاهش موانع</p> <p>- افزایش کنترل دید</p>	<p>در یک طرف فضا</p>	<p>- توزیع‌پذیری زیاد</p> <p>- کاهش مرتبه</p> <p>- کاهش موانع</p> <p>- افزایش کنترل دید</p>	<p>در مرکز هندسی بنا</p>	<p>حیاط</p>
<p>- در گذشته، آشپزخانه محل فعالیت زن بوده و لذا جز محرم‌ترین فضاها به شمار می‌رفته است؛ در الگوی معاصر، آشپزخانه به جزئی تزئینی در بنا تبدیل شده و بخشی از فعالیت‌های روزمره خانواده در آن انجام می‌گیرد.</p>	<p>- توزیع‌پذیری متوسط</p> <p>- کاهش مرتبه</p> <p>- کاهش موانع</p> <p>- افزایش کنترل دید</p>	<p>در مرکز بنا نزدیک به ورودی</p>	<p>- توزیع‌پذیری کم</p> <p>- افزایش مرتبه</p> <p>- افزایش موانع</p> <p>- کاهش کنترل دید</p>	<p>در گوشه حیاط به دور از ورودی</p>	<p>آشپزخانه</p>
<p>- در گذشته، اتاق به‌عنوان مکان اصلی انجام فعالیت‌های خصوصی خانواده بوده و لذا باید از بیشترین میزان محرمیت برخوردار باشد. بر همین اساس، این فضا در ضلع مقابل ورودی و در بیشترین فاصله نسبت به آن ساخته می‌شد. دسترسی به آن نیز از طریق عبور از تخته‌گاه صورت می‌گرفت که این امر، باعث افزایش محرمیت آن می‌شد.</p> <p>- در دوران معاصر، اتاق به‌عنوان یکی از تقسیمات داخلی بنا شناخته شده که از طریق یک در از بقیه فضاها تفکیک می‌شود. لذا تعداد موانع و مرتبه آن به نسبت گذشته بسیار کاهش یافته که این امر، نشان از کاهش محرمیت در این فضا دارد.</p>	<p>- توزیع‌پذیری کم</p> <p>- کاهش مرتبه</p> <p>- کاهش موانع</p> <p>- افزایش کنترل دید</p>	<p>در ضلع مقابل سالن نشیمن و پذیرایی</p>	<p>- توزیع‌پذیری کم</p> <p>- افزایش مرتبه</p> <p>- افزایش موانع</p> <p>- کاهش کنترل دید</p>	<p>در دورترین فاصله از ورودی و در اضلاع طولی حیاط</p>	<p>اتاق</p>
<p>- در گذشته، مهمان‌خانه فضایی مجزا بوده که مانند سایر فضاها دارای محدوده‌ای مشخص بوده و با ساخت آن در نزدیکی ورودی، جز عرصه عمومی خانه به شمار می‌رفته است.</p> <p>- در الگوی معاصر، مهمان‌خانه بخش باقی‌مانده پلان است که به‌عنوان نشیمن نیز مورد استفاده قرار گرفته و نقش تقسیم فضایی درون خانه را بر عهده دارد.</p>	<p>- توزیع‌پذیری زیاد</p> <p>- کاهش مرتبه</p> <p>- کاهش موانع</p> <p>- افزایش کنترل دید</p>	<p>در مجاورت ورودی و به‌عنوان اولین فضایی که پس از ورودی قرار دارد</p>	<p>- توزیع‌پذیری متوسط</p> <p>- کاهش مرتبه</p> <p>- کاهش موانع</p> <p>- افزایش کنترل دید</p>	<p>در نزدیکی ورودی و در امتداد اصلی حیاط قرار داشت</p>	<p>مهمان‌خانه</p>
<p>- در گذشته، در یکی از کنج‌های حیاط و با کمترین میزان دید ساخته می‌شد. امروزه نیز این فضا دارای کمترین میزان دید بوده و بیشتر در عرصه خصوصی خانه ساخته می‌شود؛ لذا همواره از محرمیت بالایی برخوردار بوده است.</p>	<p>- توزیع‌پذیری کم</p> <p>- افزایش مرتبه</p> <p>- افزایش موانع</p> <p>- کاهش کنترل دید</p>	<p>در بخش خصوصی خانه و نزدیک به فضاهای خواب</p>	<p>- توزیع‌پذیری کم</p> <p>- افزایش مرتبه</p> <p>- افزایش موانع</p> <p>- کاهش کنترل دید</p>	<p>در گوشه حیاط به دور از ورودی</p>	<p>سرویس بهداشتی</p>

(نگارندگان)

1. Barrier
2. Step
3. Distribution of
4. Control the view

منابع و مآخذ

- امینی، ندا و نوروزیان‌پور، هیربد (۱۳۹۳). خلوت و محرمیت، شناخت تفاوت‌ها و شباهت‌های این دو مفهوم در معماری و شهرسازی. *شهر ایرانی/اسلامی*، (۱۵)، ۹۹-۱۰۷.
- اخوت، هانیبه (۱۳۹۲). بررسی ابعاد حریم در مسکن سنتی و معاصر با استفاده از مدل تحلیلی BDSR. *مسکن و محیط روستا*، (۱۴۲)، ۹۷-۱۱۲.
- پیوسته‌گر، یعقوب؛ حیدری، علی‌اکبر و اسلامی، مطهره (۱۳۹۶). بازشناسی اصول پنج‌گانه استاد پیرنیا در معماری خانه‌های سنتی ایران و تحلیل آن با استناد به منابع اعتقادی اسلامی، مطالعه موردی: خانه‌های شهر یزد. *فصلنامه مطالعات شهر ایرانی/اسلامی*، سال هفتم (۲۷)، ۶۶-۵۱.
- جبل عاملی، عبدالله (۱۳۷۴). خانه‌های اصفهان در دوران معاصر. *مجموعه مقالات کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران*. جلد ۴. سازمان میراث فرهنگی ارگ بم. ۷۸-۹۱.
- حیدری، علی‌اکبر؛ پیوسته‌گر، یعقوب؛ محبی‌نژاد، سارا و کیایی، مریم (۱۳۹۷). ارزیابی شیوه‌های ایجاد محرمیت در سه نظام پیمون بزرگ، کوچک و خرده پیمون در پیکره‌بندی مسکن ایرانی-اسلامی با استفاده از تکنیک نحو فضا. *دوفصلنامه علمی پژوهشی مرمت و معماری ایران*، سال هشتم (۱۶)، ۶۸-۵۱.
- دیوان معماری پارس (۱۳۹۰). طراحی و ساخت آپارتمان مسکونی منطقه صدرای شیراز. *رآپورت، آموس (۱۳۸۸)*. انسان‌شناسی مسکن. ترجمه خسرو افضلیان، چاپ اول، تهران: حرفه هنرمند.
- سلطانزاده، حسین (۱۳۷۶). تبریز خشتی استوار در معماری ایران. چاپ اول، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- سیفیان، محمد کاظم و محمودی، محمدرضا (۱۳۸۶). محرمیت در معماری سنتی ایران. *هویت شهر*، سال دوم (۱)، ۱۴-۳.
- عشرتی، پرستو؛ نمازی، محمد کاظم؛ عشرتی، درنا و فدایی‌نژاد، سمیه (۱۳۹۵). محرم‌سازی مدارس دخترانه با تأکید بر معماری بومی بندر بوشهر. *فصلنامه پژوهش‌های معماری اسلامی*، سال چهارم (۱۱)، ۵۵-۳۷.
- علی‌الحسابی، مهران و قربانی، ابوالفضل (۱۳۹۳). بررسی ویژگی‌های فضای ورودی به‌عنوان مفصل و حریم بصری در عرصه‌های عمومی مجاور، نمونه موردی بندر لافت. *فصلنامه پژوهش‌های معماری اسلامی*، سال دوم (۵)، ۱۰۶-۸۶.
- علیزاده، هوشمند؛ ایراندوست، کیومرث؛ حبیبی، کیومرث و رباطی، محمد بشیر (۱۳۹۳). مفهوم محرمیت و فضا در شهرهای دوران اسلامی. *فصلنامه پژوهش‌های معماری اسلامی*، سال اول (۲)، ۷۸-۶۵.
- عمید، حسن (۱۳۸۵). *فرهنگ فارسی*. چاپ سی و دوم، تهران: امیرکبیر.
- غفوریان، میترا؛ پی‌سخن، مینا و حصار، الهام (۱۳۹۶). گونه‌شناسی سازمان فضایی و سلسله مراتب ورود در خانه‌های ایرانی با تأکید بر محرمیت. *برنامه‌ریزی توسعه کالبدی*، سال اول (۷)، ۱۴۴-۱۲۹.
- لنگ، جان (۱۳۸۸). *آفرینش نظریه معماری: نقش علوم رفتاری در طراحی محیط*. ترجمه علیرضا عینی‌فر، چاپ اول، تهران: دانشگاه تهران.
- معماریان، غلامحسین (۱۳۸۴). *سیری در مبانی نظری معماری*. چاپ اول، تهران: سروش دانش.
- ملک‌حسینی، عباس و درگاهی، محمد مهدی (۱۳۸۹). گونه‌شناسی بافت روستایی در ایران. *جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری*، سال پنجم (۱۴)، ۱۹۰-۱۶۰.
- مومنی، کورش و ناصر، ندا (۱۳۹۴). بررسی ابزارها و روش‌های ایجاد محرمیت در خانه زینت‌الملک شیراز، منطبق بر آیات و روایات اسلامی. *فصلنامه پژوهش‌های معماری اسلامی*، سال هفتم (۹)، ۳۵-۱۸.
- مهدوی‌نژاد، محمد جواد و مشایخی، محمد (۱۳۸۹). بایسته‌های طراحی مسجد بر مبنای کارکردهای فرهنگی-اجتماعی. *فصلنامه آرمانشهر*، (۵)، ۷۸-۶۵.

- هاشم‌نژاد، هاشم؛ مسعودی‌نژاد، مصطفی و احدی، امین‌اله (۱۳۹۴). تأثیر کیفیت بازشوها در رضایتمندی از محرمیت در مجموعه‌های مسکونی، نمونه موردی: مجموعه مسکونی شوشتر نو. فصلنامه معماری و شهرسازی آرمانشهر، سال سوم (۱۵)، ۱۶۸-۱۵۷.
- Chermayeff, S. (1965). **Community and Privacy; Toward a new architecture of humanism contributor.** New York: Anchor Books Doubleday.
 - Colomina, B. (1994). **Privacy.** Massachusetts: MIT Press.
 - Georgiou, M. (2006). **Architectural privacy: A topological approach to relation design problems.** Unpublished Master of science, Bartlett school of graduate studies. University college London.
 - Mortada, H. (2011). **Traditional Islamic principles of built environ-ment.** New York: Routledgecurzon.
 - Othman, Z; Buys, L & Arid, R (2014). Observing Privacy, Modesty, and hospitality in the home; three case study of muslim home in brisbane, Australia. *J, of Archit Res*, 8 (3), 266-283.
 - Sixsmith, J. (1986). The meaning of home; an exploratory study of environmental experience. *J, Environ-Psychol*, 6 (4), 281-298.

Received: 2018/08/27

Accepted: 2020/07/06

Comparison of Methods of Creating Privacy in Traditional and Contemporary Houses. Case study: Shiraz

Ali Akbar Heidari* Maliheh Taghipoor**

Abstract

5

Iranian architecture has concepts that are meaningful in terms of Iranian-Islamic thought, culture and beliefs. One of these concepts which has influenced on Iranians' lives is the index of privacy. This concept can be seen in various architectural and residential constructions in different periods before and after Islam. Considering the background of this issue in the culture of Iranian life, it seems that the manifestation of this concept in contemporary housing patterns is different from the cases that have been common in traditional patterns. This issue is greatly influenced by the differences in the architectural system of these two models and also the changes in the way of people's lives in the contemporary era compared to the past. The present study intends to analyze the different dimensions of the concept of privacy by analyzing the spatial structure in traditional housing architecture and apartment model as the most common housing model in the contemporary era. Accordingly, by selecting three houses with a traditional pattern in the historical context of Shiraz and three apartment houses in the new context of Sadra City as a contemporary model and analyzing their spatial organization, the study has examined the concept of privacy in them. In this study, each of the indicators was analyzed separately and the results were presented in the form of comparative analysis, after extracting the indicators of analysis based on the literature. Finally, the results showed that privacy and the related indices can be seen more frequently in traditional houses as inseparable principles and components. Due to the changes in the architecture and construction of modern houses, the issue of privacy has faded to some extent in these houses, and by limiting physical access to spaces, more emphasis is placed on the formation of privacy.

Keywords: Privacy, Traditional House, Contemporary House, Shiraz

* Assistant Professor, Faculty of Technical and Engineering, Yasuj University, Yasuj, Iran. (Corresponding author)
aliakbar_heidari@yu.ac.ir

** Assistant Professor, Faculty of Architecture, Shiraz Branch, Azad University of Shiraz, Shiraz, Iran.
malihe_taghipour@yahoo.com